

บทที่ 2

กิจการขนาดเล็ก : แนวคิดกฎหมายฟื้นฟูกิจการ

แนวคิดกฎหมายฟื้นฟูกิจการถูกนี้เป็นแนวคิดของกฎหมายล้มละลายยุคใหม่ที่ให้โอกาสลูกหนี้ได้แก้ไขสถานะทางการเงิน ไม่ให้ถูกฟ้องเป็นบุคคลล้มละลายเพื่อรักษาไว้ซึ่งผลประโยชน์ของลูกหนี้ เจ้าหนี้ และสังคมส่วนรวม และในที่สุดลูกหนี้จะได้เริ่มต้นใหม่ในทางการเงิน [Fresh Start] และเข้าสู่ระบบเศรษฐกิจและสร้างมูลค่าทางเศรษฐกิจต่อไป โดยแนวทางการให้โอกาสลูกหนี้ได้ฟื้นฟูตนเองมีทั้งลูกหนี้ที่ประกอบกิจการ และไม่ประกอบกิจการ ไม่ว่าจะเป็นบุคคลธรรมดาหรือนิติบุคคลก็ตาม ซึ่งลูกหนี้แต่ละลักษณะย่อมมีความแตกต่างกัน และความแตกต่างกันย่อมเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความสำเร็จในการฟื้นฟูสถานะทางการเงินของลูกหนี้ เช่นลูกหนี้บุคคลธรรมดาที่มีรายได้จากเงินประจำ เช่นเงินเดือน ก็ย่อมต่างจากลูกหนี้ที่มีแหล่งรายได้จากการประกอบกิจการซึ่งเงินรายได้อาจไม่แน่นอนขึ้นอยู่กับสภาวะของกิจการนั้น ๆ ดังนั้นกระบวนการฟื้นฟูลูกหนี้ย่อมมีปัจจัยหรือคุณลักษณะที่เฉพาะตัวและแตกต่างกันอย่างแน่นอนโดยเฉพาะลูกหนี้ที่ประกอบกิจการและมีขนาดต่างกัน สำหรับลูกหนี้กิจการขนาดเล็ก [Small Business] ย่อมมีลักษณะหลายประการที่เป็นลักษณะเฉพาะตัว หรือข้อจำกัด หรือข้อจำเป็นของกิจการ แนวทางการฟื้นฟูกิจการขนาดเล็กจึงต้องอาศัยและทำความเข้าใจถึงลักษณะของกิจการขนาดเล็กเพื่อให้เกิดความเข้าใจและประโยชน์ในการพิจารณาหลักกฎหมายฟื้นฟูกิจการที่มีอยู่

กิจการขนาดเล็ก [Small Business]

2.1 ความหมายของกิจการขนาดเล็ก

ความหมายของกิจการขนาดเล็ก หรือกิจการขนาดย่อมได้รับความสนใจจากนักวิชาการจำนวนมาก และได้ให้คำจำกัดความของกิจการขนาดเล็กไว้หลายท่าน¹

"ธุรกิจขนาดย่อมหมายถึง อุตสาหกรรมทุกประเภททั้งที่มีลักษณะเป็นโรงงาน [Factory] หรือไม่เป็นโรงงาน [Non Factory] ซึ่งดำเนินการผลิตสินค้าและครุภัณฑ์โดยใช้คนงานไม่เกิน 100 คน " [Stayley & Morse]

"อุตสาหกรรมขนาดย่อม คือ อุตสาหกรรมที่มีลักษณะเฉพาะตัว หมายความว่ามีการบริหารที่เป็นอิสระ มีทฤษฎีเป็นของตัวเอง มีแหล่งอุตสาหกรรมอยู่ในท้องถิ่น และขนาดของการดำเนินการถูกจำกัดอยู่ในขอบเขตใดขอบเขตหนึ่ง " [Kelley & Lawyer & Baumbach]

"ธุรกิจขนาดย่อม หมายถึง ธุรกิจที่เป็นอิสระ มีเอกชนเป็นเจ้าของ ดำเนินการโดยเจ้าของไม่เป็นเครื่องมือของธุรกิจใด และไม่ตกอยู่ภายใต้อิทธิพลของบุคคลอื่น ๆ หรือธุรกิจอื่น ๆ "²

กิจการขนาดใดจะเข้าข่ายเป็นกิจการขนาดเล็กหรือไม่นั้น ก็มีการกำหนดขนาดของกิจการไว้เป็นเกณฑ์ในการพิจารณาว่า กิจการใดเป็นกิจการขนาดเล็กหรือไม่

หลักเกณฑ์จากกระทรวงอุตสาหกรรมใช้ทั้งจำนวนคน และเงินทุนเป็นเกณฑ์ในการกำหนดขนาดของกิจการดังนี้³

¹ โขศิริส ขวณิชย์ , ก่อเกียรติ พานิชกุล และปริญญา ลักษิตานนท์, ธุรกิจขนาดย่อม (กรุงเทพมหานคร : สำนักพิมพ์ดอกหญ้า, 2538) หน้า 15

² วินิจ วีรยางกูร, การบริหารธุรกิจขนาดย่อม, (กรุงเทพมหานคร : พิมพ์ครั้งที่ 2 , 2532) หน้า 2

³ วิฑูรย์ สิมะโชคดี, SMEs เสาหลักของอุตสาหกรรมคู่ชาติ, (กรุงเทพมหานคร : ประชาชน, 2542) หน้า 3

กิจการขนาดเล็ก จำนวนคนงานไม่เกิน 50 คน และมีจำนวนเงินทุนไม่เกิน 20 ล้านบาท

กิจการขนาดกลาง จำนวนคนงานอยู่ระหว่าง 50 ถึง 200 คน และมีจำนวนเงินทุนระหว่าง 20 ล้านบาท ถึง 100 ล้านบาท

เห็นได้ว่าการให้คำนิยาม หรือความหมายเพื่ออธิบายถึงลักษณะกิจการขนาดเล็กมักจะนำอาชีพปัจจัยด้านแรงงาน หรือจำนวนสินทรัพย์ของกิจการมาเป็นแนวทางในการพิจารณาแยกแยะขนาดของกิจการ ซึ่งก็มีความจำเป็นที่ต้องมีการแยกประเภทขนาดกิจการเพื่อประโยชน์ในการให้การสนับสนุน หรือการส่งเสริมจากภาครัฐ แต่นอกจากปัจจัยด้านแรงงานและสินทรัพย์ของกิจการแล้ว กิจการขนาดเล็กนั้นยังมีลักษณะเฉพาะอีกหลายประการซึ่งจะได้กล่าวถึงในบทนี้ลำดับต่อไป

2.2 ความสำคัญของกิจการขนาดเล็ก

2.2.1 ความจำเป็นต้องคงไว้ซึ่งการแข่งขันในทางธุรกิจ

ในระบบเศรษฐกิจเสรีนั้นจำเป็นอย่างยิ่งที่ต้องมีการแข่งขันกันอย่างเสรี เพื่อให้ผู้บริโภคได้รับประโยชน์จากการแข่งขันเสรีนั้น หากระบบเศรษฐกิจถูกผูกขาดด้วยกลุ่มกิจการใด ๆ กิจการหนึ่งหรือกิจการไม่กี่ราย ย่อมสามารถมีอิทธิพลต่อระบบเศรษฐกิจ การเมือง และสังคมของประเทศใด ๆ นั้นได้ ประชาชนก็จะไม่ได้รับทางเลือกในการบริโภคสินค้าหรือบริการที่ดี

กิจการขนาดเล็กนั้นสามารถจัดตั้งขึ้นด้วยทุนเพียงเล็กน้อยเมื่อเปรียบเทียบกับกิจการขนาดใหญ่ กิจการเหล่านี้จึงมีจำนวนมากกว่ากิจการขนาดใหญ่ เมื่อมีผู้ผลิตจำนวนมากจึงทำให้ลูกค้าสามารถเลือกบริโภคสินค้าหรือใช้บริการที่ตนพอใจได้ตามความต้องการ กิจการจึงต้องเน้นให้ผู้บริโภคเห็นว่าสินค้าหรือบริการของตนมีลักษณะที่ดีกว่า เหนือกว่าของกิจการประเภทเดียวกันเอง จึงต้องมีการแข่งขันกันในหลายด้าน เช่น การขาย การตลาด หรือต้นทุน เพื่อครองตลาดให้มากที่สุด

2.2.2 กิจการขนาดเล็กเป็นแหล่งกำเนิดกิจการขนาดใหญ่ในอนาคต

กิจการขนาดเล็กจะเป็นกิจการเริ่มต้นของกิจการขนาดใหญ่ โดยปกติในระยะเริ่มแรกของกิจการมักเริ่มต้นด้วยกิจการขนาดเล็กก่อน เพราะทุนมีจำกัด หรือยังขาดประสบการณ์ในการดำเนิน

กิจการขนาดใหญ่ที่มีความซับซ้อนมาก ทำให้ความเสี่ยงในการลงทุนไม่มากนัก หรือกิจการขนาดเล็กอาจมีการรวมตัวกันเพื่อสร้างความมั่นคงจนสามารถแข่งขันกับกิจการขนาดใหญ่ได้ ซึ่งการรวมตัวของกลุ่มที่มีประสิทธิภาพที่สุดจะช่วยเสริมสร้างให้เป็นกิจการขนาดใหญ่ภายใน

2.2.3 กิจการขนาดเล็กเป็นกลไกสนับสนุนที่สำคัญต่อกิจการขนาดใหญ่

กิจการขนาดเล็กมีบทบาทสำคัญต่อกิจการขนาดใหญ่ในลักษณะเป็นการทดแทนข้อจำกัดของกิจการขนาดใหญ่ เนื่องจากสินค้าและบริการต่าง ๆ มากมายที่ถูกผลิตออกมาเพื่อสนองความต้องการของผู้บริโภค ท่ามกลางการแข่งขันกันอย่างเต็มที่ ทำให้กิจการขนาดใหญ่ที่ผลิตสินค้าและบริการจำเป็นต้องมีฐานการจำหน่ายให้ครอบคลุมลูกค้าให้มากที่สุด ดังนั้นบรรดากิจการขนาดเล็ก เช่น ร้านค้าปลีก ร้านขายของทั่วไปจะเป็นกลไกที่สำคัญและช่วยส่งเสริมให้การดำเนินธุรกิจของกิจการขนาดใหญ่ดำเนินต่อไปได้ โดยตั้งอยู่บนพื้นฐานผลประโยชน์ร่วมกันทั้งสองฝ่าย หากไม่มีคนกลาง หรือผู้แทนจำหน่ายสินค้าหรือบริการ หรือคลังสินค้าเหล่านี้ การจำหน่ายสินค้าหรือบริการให้ได้จำนวนมากมายนั้นย่อมไม่อาจทำได้

รวมถึงกิจการขนาดเล็กจะมีส่วนในการสนับสนุนกิจกรรมการผลิตสินค้า เช่น ชิ้นส่วนบางอย่าง หรือวัสดุอุปกรณ์ ที่ต้องอาศัยความเชี่ยวชาญพิเศษ หรือเอกลักษณ์เฉพาะตัวซึ่งมีในกิจการขนาดเล็ก หรือการผลิตบางอย่างอาจต้องลงทุนสูงจึงเปลี่ยนเป็นการรับซื้อจากกิจการขนาดเล็กแทน

2.2.4 กิจการขนาดเล็กเป็นแหล่งรองรับแรงงานและแก้ไขปัญหาภาวะว่างงาน

เพราะกิจการขนาดเล็กนั้นเป็นกิจการที่ใช้เงินทุนไม่มากนัก และไม่ต้องอาศัยความซับซ้อนในการประกอบการสามารถดำเนินการได้อย่างรวดเร็ว เห็นได้ชัดจากช่วงภาวะเศรษฐกิจตกต่ำทั่วประเทศเมื่อประมาณปี 2540 นั้น มีการปิดกิจการสถาบันการเงินจำนวนมากถึง 56 แห่ง ทำให้พนักงานเกือบทั้งหมดตกงาน บรรดานักการเงินในสถาบันการเงินที่ถูกบริษัทเล็กจ้างหันมายึดอาชีพขับรถแท็กซี่หาเลี้ยงชีพ หรือนักธุรกิจอสังหาริมทรัพย์ชื่อดังกลายเป็นพ่อค้าขายแซนด์วิชเลี้ยงครอบครัว นอกจากนี้กิจการขนาดเล็กยังช่วยแก้ไขปัญหาการอพยพแรงงานชนบทสู่เมือง

2.2.5 กิจกรรมขนาดเล็กช่วยก่อให้เกิดการประหยัดการลงทุน

กิจกรรมขนาดเล็กอาจจะประหยัดเงินทุนที่ใช้ในการผลิตต่อผลผลิตหนึ่งหน่วยต่ำกว่ากิจกรรมขนาดใหญ่ เหตุผลที่สนับสนุนคือกิจกรรมขนาดเล็กให้ผลผลิตเร็วกว่าขนาดใหญ่ นอกจากนี้สามารถปรับเทคนิคการผลิตให้เข้ากับสภาพแวดล้อมที่เปลี่ยนแปลงไปได้ดีกว่า

2.2.6 กิจกรรมขนาดเล็กเป็นกลไกสำคัญของเศรษฐกิจท้องถิ่น

ในแต่ละท้องถิ่นจะมีกิจกรรมขนาดเล็กกระจายตัวอยู่ทั่วไปเป็นจำนวนมากและมีความสัมพันธ์แน่นแฟ้นกับวิถีชีวิตของคนในท้องถิ่นอย่างมาก ไม่ว่าจะเป็นธุรกิจการผลิตสินค้าบริโภค ธุรกิจค้าปลีก ธุรกิจบริการ ธุรกิจก่อสร้างในท้องถิ่น กิจกรรมเหล่านี้ในแง่ของการผลิตก็จะเป็นแหล่งสร้างงาน สร้างรายได้ให้กับคนในท้องถิ่น และสินค้าหรือบริการที่ได้ก็จะตอบสนองความต้องการของสังคมในท้องถิ่นนั้น ๆ ทำให้เกิดการซื้อขายสินค้าและบริการต่างผลดีต่อระบบเศรษฐกิจของท้องถิ่นให้สามารถดำเนินต่อไปได้

2.3 ลักษณะของกิจกรรมขนาดเล็ก

กิจกรรมขนาดเล็กหรือกิจกรรมขนาดย่อม นั้น เป็นกิจกรรมที่มีเอกลักษณ์ หรือลักษณะเฉพาะที่แตกต่างจากกิจกรรมขนาดใหญ่พอสรุปได้ดังนี้

1. การบริหารมีลักษณะเป็นอิสระ ปกติแล้วผู้จัดการกับเจ้าของกิจการเป็นคน ๆ เดียวกัน หรืออาจกล่าวได้อีกนัยหนึ่งว่า เป็นการประกอบการประเภทเจ้าของคนเดียว (Soleproprietorship)
2. การจัดหาทุนนั้นอยู่ในความรับผิดชอบของบุคคลคนเดียวหรือกลุ่มเล็ก
3. ขอบเขตของการดำเนินงาน อยู่ในท้องถิ่นหลัก คนงานและเจ้าของมักเป็นผู้ที่อยู่ในท้องถิ่นเดียวกัน ขนาดของการอุตสาหกรรมอยู่ในเขตจำกัด
4. ลักษณะการแบ่งงานกันทำ (Division of Labor) จะมีลักษณะที่เรียกว่า " Self Employ " หมายถึง ลักษณะที่เจ้าของกิจการ หรือผู้จัดการกิจการจะดำเนินการเองทุกอย่างในการ

บริหารกิจการเองทั้งหมด หรืออาจมีพนักงานร่วมงานด้วยเพียงเล็กน้อยทำหน้าที่อื่น ๆ เช่น พนักงานส่งสินค้า พนักงานพิมพ์ดีด

5. ลักษณะการติดต่อประสานงานอย่างใกล้ชิด (Close personal contacts) ไม่ว่าจะเป็นการติดต่อประสานงานกันภายในกิจการ เพราะภายในกิจการก็มีคนจำนวนไม่มากอยู่แล้ว ถึงแม้จะเป็นการติดต่อภายนอก การติดต่อกับลูกค้าที่ซื้อสินค้าหรือบริการจะได้รับความสะดวกรวดเร็ว เป็นกันเอง เพราะติดต่อกับเจ้าของกิจการหรือผู้จัดการเองโดยตรง ไม่ต้องผ่าน เจ้าหน้าที่ฝ่ายขาย หรือพนักงานฝ่ายอื่น ๆ ซึ่งอาจก่อให้เกิดความล่าช้าในการบริการ

6. การจัดหาทุนและเพิ่มทุน (Requirement & Increasing of Capital) มักประสบปัญหาสภาพคล่อง เพราะเนื่องจากกิจการมีขนาดเล็ก ยังขาดความมั่นคงอย่างเพียงพอที่สถาบันการเงิน หรือธนาคารจะให้สินเชื่อ หรืออาจอนุมัติสินเชื่อให้อย่างมีเงื่อนไขที่ยุ่งยากเพื่อป้องกันความเสี่ยง หรือคิดอัตราดอกเบี้ยสูง อีกทั้งการระดมทุนจากนักลงทุนภายนอกก็อาจไม่จูงใจพอที่จะให้มาร่วมลงทุนด้วย การจัดหาทุนและการเพิ่มทุนจึงควรกระทำเมื่อกิจการมีฐานะทางการเงินดีพอสมควร เพื่อให้มีความมั่นคงดีขึ้นจนสามารถนำไปค้าประกันในการกู้ยืมเงินจากสถาบันการเงินได้อย่างคล่องตัว โดยเฉพาะกิจการที่มีลักษณะเป็นหุ้นส่วน (Cooperation) การระดมเงินทุนอาจทำได้ง่ายเพราะมีหุ้นส่วนช่วยเหลือในการเพิ่มทุนขึ้น หรือมีการเพิ่มทุนด้วยการขายหุ้นเพิ่มเติม

7. การปรับตัวหรือทิศทางของกิจการขนาดเล็กสามารถทำได้ง่าย รวดเร็ว และใช้ทุนต่ำในการปรับตัว

2.4 ความได้เปรียบของกิจการขนาดเล็ก

ด้วยลักษณะเฉพาะของกิจการขนาดเล็กที่กล่าวมาข้างต้น กิจการขนาดเล็กโดยทั่วไปมักจะ เป็นกิจการที่มีต้นทุนการผลิตต่อหน่วยสูงเมื่อเทียบกับกิจการขนาดใหญ่กว่าเนื่องจากต้องมีต้นทุนสูงในการแสวงหาความรู้และเทคโนโลยี หรือต้นทุนทางกฎหมายและการบริหารจัดการ หรือต้นทุนทางด้านข้อมูล ในขณะที่กิจการมีการผลิตได้จำนวนน้อยทำให้ไม่มีความประหยัดจากขนาดการผลิต อีกทั้งหากพิจารณาประเด็นการแข่งขันกับกิจการขนาดใหญ่ที่มีความพร้อมในทุกด้านย่อมอยู่ในฐานะที่เสียเปรียบเสมอ แต่ด้วยลักษณะเฉพาะตัวของกิจการขนาดเล็กอันเป็นความแตกต่างกับกิจ

การขนาดใหญ่กลับก่อให้เกิดความได้เปรียบในการดำเนินกิจการที่กิจการขนาดใหญ่ไม่อาจแข่งขันได้ และยังคงกิจการขนาดเล็กได้ต่อไปดังนี้⁴

2.4.1 ความแตกต่างของสินค้าและบริการ

การสนองตอบความหลากหลายของความต้องการบริโภคสินค้าและบริการได้

ภาวะการผสมผสานวัฒนธรรมของประเทศต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นจากความเจริญในการติดต่อสื่อสาร และการค้าขายระหว่างประเทศ ทำให้เกิดรูปแบบใหม่ของวัฒนธรรม ค่านิยม และรูปแบบการดำเนินชีวิตของคนในสังคม และส่งผลกระทบต่อแนวโน้มการบริโภคสินค้าและบริการของคนในสังคมโลกให้เป็นไปในทิศทางคล้ายคลึงกัน เนื่องจากค่านิยมที่มากับสินค้าของธุรกิจข้ามชาติที่เน้นจุดขายในเรื่องของความทันสมัย ความเป็นสากล หรือการยอมรับทั่วโลก แต่ในความคล้ายคลึงกันของการบริโภคสินค้าและบริการ ภาวะความเป็นมนุษย์ที่มีความต้องการหลากหลาย และความสะดวกสบายมากขึ้น ทำให้สินค้าและบริการที่มีลักษณะเหมือน ๆ กันไม่ตอบสนองความต้องการของมนุษย์ได้ทั้งหมด เช่น สินค้าแฟชั่น สินค้าศิลปะประยุกต์ จึงเป็นโอกาสของกิจการขนาดเล็กที่มีศักยภาพในการตอบสนองความต้องการที่เฉพาะเจาะจงของผู้บริโภคได้ดีกว่ากิจการขนาดใหญ่ที่มีการผลิตในปริมาณครั้งละมาก ๆ [mass production] นอกจากนี้กิจการขนาดใหญ่ยังมีข้อจำกัดในเชิงความยืดหยุ่น หรือการปรับเปลี่ยนลักษณะและวิธีการผลิตสินค้า ซึ่งกิจการขนาดเล็กทำได้ดีกว่า ดังนั้นกิจการขนาดเล็กจึงสามารถแข่งขันได้ในตลาดจนมีการเรียกในเชิงเปรียบเทียบว่า กิจการขนาดเล็กสนองตอบความต้องการของคนได้เหมือนร้านตัดเสื้อที่สามารถ " ตัดเสื้อให้พอดีตัว " กับลูกค้าแต่ละคน

ช่องว่างทางการตลาด [niche market]

ในอนาคตแนวโน้มโอกาสในการแข่งขันทางธุรกิจจะเพิ่มสูงขึ้น เนื่องจากระบบการค้าผ่านเทคโนโลยีได้รับการพัฒนาสูงขึ้น ในขณะที่การแข่งขันของธุรกิจข้ามชาติจะรุนแรงด้วยนโยบาย

⁴ เกรียงศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์, SMEs หรือ SLEs ? : แนวโน้มธุรกิจไทยในศตวรรษหน้า, (กรุงเทพมหานคร : รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) ,2542) หน้า 44 - 53

⁵ เรื่องเดียวกัน , หน้า 46

การเปิดเสรีทางการค้า ผลกระทบที่ภาคธุรกิจได้รับคือ ส่วนแบ่งทางการตลาดเดิมที่มีอยู่จะลดลง และอาจทำให้ผลกำไรของธุรกิจของแต่ละรายจะลดลง กิจกรรมขนาดเล็กจึงต้องปรับตัวไปสู่ธุรกิจใหม่ที่ยังไม่อิ่มตัว เพราะโอกาสที่ธุรกิจขนาดใหญ่จะเข้ามาแข่งขันในตลาดที่ยังมีศักยภาพซึ่งเป็นตลาดเดียวกับกิจกรรมขนาดเล็กย่อมมีมากขึ้น และโดยทั่วไปกิจกรรมขนาดใหญ่ย่อมได้เปรียบในการแข่งขันเสมอ ดังนั้นกิจกรรมขนาดเล็กทั้งหลายจึงต้องเน้นที่การครอบครองส่วนแบ่งทางโอกาส [opportunity share] และ ช่องว่างทางการตลาด [niche market] เพื่อเลี่ยงจากสภาพการแข่งขันที่รุนแรงจากช่องทางตลาดเดิม ๆ หมายถึงผู้ประกอบการกิจกรรมขนาดเล็กต้องพุ่งเป้าหมายไปที่บางภาคของตลาดที่เฉพาะเจาะจง โดยเลือกใช้ความแตกต่างขององค์ประกอบต่าง ๆ ไม่ว่าจะเป็นด้านราคา ผลิตภัณฑ์ การออกแบบ การบริการ หรือบรรจุภัณฑ์ เพื่อให้เกิดความแตกต่างในกิจการและเป็นช่องทางตลาด เช่น ธุรกิจการผลิตสินค้าและบริการที่มากสร้างจุดขายของกิจการ กิจการร้านอาหารที่ทำผัดไทยไม่ใส่เส้นก๋วยเตี๋ยว หรือผัดผักนึ่งลอยฟ้า หรือสถานบริการน้ำมันที่ให้บริการด้วยพนักงานที่ใส่รองเท้าสเก็ต หรือให้บริการเติมน้ำมัน และเช็ดกระจก ทั้งขณะในรถ การเติมลมยาง หรือธนาคารที่ให้บริการเงินสดทันที [ATM] ภายใน 12 วินาที หรือร้านกาแฟที่ให้บริการอินเทอร์เน็ตฟรีภายในร้าน หรือแชมพูที่ผสมครีมนวดผม เหล่านี้ล้วนเป็นการสร้างช่องทางตลาดและปรับตัวเองเพื่อตอบสนองความต้องการของตลาดนั้น ๆ ก่อนกิจการอื่นจะเข้ามาแข่งขัน ซึ่งกิจการขนาดเล็กสามารถทำได้ดี เพราะมีความคล่องตัวในการปรับเปลี่ยนแนวทางของกิจการ

การสร้างนวัตกรรม [Innovation]

กิจกรรมขนาดเล็กมีการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ หรืออาจเป็นเพียงแนวความคิดให้ออกมาในรูปแบบของสินค้าและบริการเสมอ ทั้งที่มีเงินทุนจำกัด ไม่มีฝ่ายวิจัยและพัฒนา ขาดบุคลากรที่มีความสามารถในการวิจัยและขาดข้อมูลที่เกี่ยวข้อง Joseph Schumpeter ได้เสนอทฤษฎี " Creative destruction " ⁶ ว่ากิจกรรมขนาดเล็กมีพลังอย่างมากในการผลักดันการขยายตัวของภาพรวมเศรษฐกิจด้วยการสร้างนวัตกรรม ทั้งนี้นวัตกรรมที่เกิดขึ้นในยุคแรก ๆ จำนวนมากเกิดขึ้นจากคนกลุ่มเล็ก ๆ หรือเพียงคนเดียว เช่นเดียวกับปัจจุบันที่มีสิ่งประดิษฐ์จำนวนมากเกิดขึ้นจากกิจกรรมขนาดเล็ก เช่น

⁶ Kirchoff, Bruce A., Twenty Years of Job Creation Research : What Have We Learned. SBFA Working Paper 95 -1 อ้างถึงใน ศาสตราจารย์ ดร. เกียรติศักดิ์ เจริญวงศ์ศักดิ์ . SMEs SLEs ? : แนวโน้มธุรกิจไทยในศตวรรษหน้า. (กรุงเทพมหานคร : บริษัท รุ่งศิลป์การพิมพ์ (1977) จำกัด ,2542) หน้า 49

พลาสติกรีไซเคิล ปากกาถูกลิ้น เครื่องยนต์ เครื่องบิน ส่วนหนึ่งอาจเป็นเพราะกิจการขนาดเล็กได้รับภาวะความกดดันจากการแข่งขันที่ต้องคิดหาหนทางแข่งขันใหม่ ๆ เสมอเพื่อความอยู่รอดของกิจการ

ในอนาคตการสร้างนวัตกรรมของกิจการขนาดเล็กย่อมจะเกิดขึ้นสูงและต่อเนื่องและหลากหลายมากขึ้นเพราะ เทคโนโลยีสารสนเทศที่ก้าวหน้าทำให้มีโอกาสในการเข้าถึงข้อมูลข่าวสารมากขึ้นในขณะที่ต้นทุนก็จะถูกลง จึงมีโอกาสในการสร้างนวัตกรรมใหม่ เพื่อหลีกเลี่ยงจากการแข่งขันได้อย่างรวดเร็วและทันการณ์

2.4.2 ความรวดเร็วในการตอบสนองความต้องการของตลาด

กิจการขนาดเล็กมีข้อได้เปรียบในการแข่งขันคือ ความสามารถในการตอบสนองต่อความต้องการของตลาดได้อย่างรวดเร็วและความสามารถปรับเปลี่ยนเพื่อการผลิตสินค้าที่ตรงความต้องการของลูกค้า [Customized product] ได้อย่างรวดเร็ว ข้อดีของกิจการขนาดเล็กโดยทั่วไปตามที่กล่าวแล้วคือใช้ทุนต่ำในการผลิต แรงงานไม่มากและส่วนใหญ่เป็นผู้ที่มีความเชี่ยวชาญกิจการนั้น ทำให้สามารถทำงานได้หลากหลายหน้าที่จึงปรับตัวได้ง่ายกว่ากิจการขนาดใหญ่กว่า ระดับของเทคโนโลยีที่กิจการขนาดเล็กใช้ก็เป็นเทคโนโลยีที่ง่าย ไม่ซับซ้อนและมีราคาไม่สูงนัก จึงสามารถปรับเปลี่ยน หรือปรับปรุง คัดแปลงได้ง่ายและรวดเร็ว ด้วยต้นทุนการปรับตัวไม่สูงมากนัก ประกอบกับโครงสร้างการบริหารกิจการขนาดเล็กมีความคล่องตัวสูง เพราะผู้บริหาร หรือเจ้าของกิจการเป็นผู้ลงมือทำงานเองด้วย จึงมีความคล่องตัวในการตัดสินใจ และเข้าใจถึงปัญหา การบริหารงานไม่เป็นทางการมาก ในขณะที่กิจการใหญ่มีขั้นตอนการตัดสินใจที่ซับซ้อน มีระบบการกลั่นกรองและพิจารณาหลายระดับเพื่อให้เกิดความมั่นใจในการตัดสินใจ เพราะการตัดสินใจผิดพลาดหมายถึงความเสียหายจำนวนมากที่จะเกิดขึ้น นอกจากนี้อุปสรรคในการปรับเปลี่ยนระบบการผลิต เครื่องจักร เทคโนโลยี หรือการฝึกอบรมพนักงาน การปรับตัวของกิจการขนาดเล็กจึงมีความคล่องตัวและทันท่วงทีมากกว่ากิจการขนาดใหญ่

2.4.3 กลยุทธ์ความได้เปรียบเฉพาะกาล

ด้วยความได้เปรียบสองประการของกิจการขนาดเล็ก คือ การปรับตัวที่รวดเร็ว และมีความคล่องตัว กับการปรับตัวด้วยต้นทุนต่ำ ทำให้กิจการขนาดเล็กสามารถแย่งชิงตลาดได้ก่อนล่วงหน้า กิจการขนาดใหญ่ [economy of speed] การปรับตัวที่รวดเร็วและใช้ทุนต่ำทำให้สามารถดำเนินการ

และได้ผลตอบแทนที่คุ้มค่าในช่วงเวลาสั้น ๆ ก่อนที่กิจการขนาดใหญ่ปรับตัวได้และเข้ามาแย่งตลาดกิจการขนาดเล็ก กิจการขนาดเล็กสามารถปรับตัวเพื่อหาตลาดใหม่ได้เรื่อย ๆ

2.4.4 ตลาดเฉพาะเจาะจง

การแข่งขันแบบเผชิญหน้ากับกิจการขนาดใหญ่โดยตรงอาจจะทำให้กิจการขนาดเล็กไม่สามารถแข่งขันได้ แต่กิจการขนาดเล็กส่วนหนึ่งยังสามารถอยู่รอดได้เนื่องจากอยู่ในตลาดเฉพาะเจาะจง เป็นการผลิตสินค้าบางประเภทที่มีความต้องการในตลาดไม่มากนัก หรือเป็นช่องทางการตลาดเฉพาะเจาะจงส่วนใดส่วนหนึ่งที่เป็นตลาดขนาดเล็ก ซึ่งโดยทั่วไปกิจการขนาดใหญ่ไม่เข้ามาแข่งขันด้วยเนื่องจากการผลิตจำนวนมากไม่สามารถทำได้คุ้มทุน จึงเป็นเหตุให้กิจการขนาดเล็กดังกล่าวมีกระกำบังโดยธรรมชาติไม่ต้องเผชิญกับการแข่งขันจากกิจการขนาดใหญ่ เช่น กิจการส่งสินค้าใช้ในชีวิตประจำวันตามบ้าน หรือกิจการส่งหนังสือพิมพ์ตามบ้าน

2.5 ข้อเปรียบเทียบระหว่างกิจการขนาดเล็กกับกิจการขนาดใหญ่

กิจการขนาดเล็ก

1. โดยทั่วไปเจ้าของกิจการมักเป็นผู้จัดการด้วย
2. การดำเนินงานอยู่ภายในท้องถิ่น หรือมีสาขาที่ไม่มากนัก
3. การจัดการองค์กรเป็นแบบเรียบง่าย
4. กิจการมักมีเจ้าของคนเดียวโดยส่วนใหญ่
5. เจ้าของกิจการกับลูกจ้าง หรือพนักงานมีความสัมพันธ์กันอย่างใกล้ชิด
6. มีความเสี่ยงที่จะประสบความล้มเหลวทางธุรกิจได้สูง
7. เจ้าของกิจการมักเป็นผู้บริหารงานในด้านต่าง ๆ ในกิจการเกือบทั้งหมด

กิจการขนาดใหญ่

1. โดยทั่วไปเจ้าของกิจการไม่บริหารงานเอง ส่วนใหญ่จะเป็นการจ้างผู้มีความสามารถเป็นผู้จัดการ
2. การดำเนินการกว้างขวาง อาจครอบคลุมทั้งภายในประเทศ และต่างประเทศ
3. การจัดองค์กร ที่สลับซับซ้อน
4. ส่วนใหญ่อยู่ในรูปของบริษัท หรือนิติบุคคล
5. เจ้าของกิจการมักรู้จักลูกจ้างหรือพนักงานในกิจการไม่ทั่วถึง หรือใกล้ชิด
6. ความเสี่ยงที่จะประสบความล้มเหลวต่ำ
7. มีการแบ่งงานกันทำ โดยแบ่งเป็นแผนกต่าง ๆ ตามความสามารถของลูกจ้าง

2.6 ประเภทการประกอบการของกิจการขนาดเล็ก

กิจการขนาดเล็กในระบบเศรษฐกิจประกอบไปด้วยกิจการที่หลากหลายแตกต่างกันในแต่ละประเภทของธุรกิจ อาจจำแนกประเภทกิจการขนาดเล็กที่สำคัญออกเป็นสามประเภทได้ดังนี้

2.6.1 ธุรกิจการผลิต

การผลิตที่ดำเนินการโดยผู้ประกอบการกิจการขนาดเล็กนั้น มีความแตกต่างกันออกไปหลายชนิด มีทั้งการผลิตสินค้าที่มีคุณลักษณะพิเศษ หรือเอกลักษณ์ที่แตกต่างจากการผลิตสินค้าของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่ เช่นสินค้าหัตถกรรม หรือการรับช่วงการผลิต ซึ่งเกิดจากข้อจำกัด หรืออาศัยช่องว่างของกิจการขนาดใหญ่ที่ไม่อาจผลิตสินค้า หรือชิ้นส่วนประกอบการผลิตของกิจการขนาดใหญ่บางอย่างได้ เพราะเหตุที่การผลิตนั้นต้องอาศัยความชำนาญเฉพาะอย่างเป็นปัจจัยสำคัญหรือการผลิตสินค้าบางส่วนเองอาจทำให้ต้นทุนการผลิตสูงขึ้น กิจการขนาดใหญ่จึงสั่งซื้อวัสดุหรือชิ้นส่วนจากธุรกิจขนาดเล็ก ดังนั้นผู้ประกอบการขนาดเล็กจึงมีโอกาสในการผลิตสินค้า และมีโอกาสที่กิจการจะเติบโตไปพร้อม ๆ กับกิจการขนาดใหญ่ด้วย

2.6.2 ธุรกิจการจำหน่ายสินค้า

ธุรกิจการจำหน่ายของกิจการขนาดเล็กที่ชัดเจนได้แก่ ร้านค้าปลีก ที่มีพ่อค้าคนกลางเป็นผู้ประกอบการ โดยเป็นการจำหน่ายสินค้าไปยังผู้บริโภคคนสุดท้าย หรืออาจเป็นผู้ที่ซื้อสินค้าเพื่อขายต่อไปยังพ่อค้าปลีกอีกทอดหนึ่ง ซึ่งเรียกว่า พ่อค้าส่ง ด้วยข้อจำกัดของกิจการขนาดใหญ่ที่ต้องอาศัยเงินลงทุนจำนวนมากในการกระจายสินค้าออกไปให้ทั่วประเทศ ทำให้กิจการขนาดเล็กจึงเกิดขึ้นเพื่อรองรับ หรืออาศัยข้อจำกัดนี้ในการประกอบกิจการ

อย่างไรก็ตามในปัจจุบันธุรกิจจำหน่ายประเภทร้านค้าปลีกอิสระบางอย่างอาจหายไป หรืออาจถูกบีบให้ล้มเลิกกิจการไปโดยกิจการขนาดใหญ่ เนื่องจากร้านค้าปลีกประเภทสัมปทานที่มีอำนาจในการรับสินค้ามาจำหน่ายแต่ผู้เดียว (Franchising) หรือตัวแทนจำหน่ายของผู้ผลิตและพ่อค้าปลีกที่รวมกันขนาดใหญ่ เช่น ร้านค้าลูกโซ่ ธุรกิจขายตรง ห้างสรรพสินค้า และการจำหน่ายสินค้าทางไปรษณีย์ (Mail - order house) ได้เข้ามาทำหน้าที่แทนการค้าปลีก และการค้าส่งแทนที่ ประกอบกับร้านค้าปลีกในรูปแบบใหม่ที่มีข้อได้เปรียบรูปแบบเดิมทั้งด้านการบริหารจัดการ หรือเทคโนโลยี และการโฆษณาประชาสัมพันธ์เพื่อให้เกิดการบริโภค แม้กิจการขนาดใหญ่จะเข้ามาบีบบทบาทแทนร้านค้าปลีกอิสระก็ตาม แต่ก็ยังคงอาศัยรูปแบบร้านค้าอิสระเช่นเดิม เช่น ร้านค้าสะดวกซื้อที่บริหารงานหลักโดยกิจการขนาดใหญ่ แต่มีรูปแบบเป็นร้านค้าขนาดเล็กที่กระจายอยู่ทั่วไปตามแหล่งชุมชน

2.6.3 ธุรกิจการให้บริการ

ธุรกิจการบริการ หมายถึง ธุรกิจที่ให้บริการแก่ลูกค้าไม่ว่าจะเป็น ณ ที่ที่ขายบริการ หรือสถานที่ของลูกค้าเอง เช่น การบริการจัดส่งดอกไม้ บริการรับส่งพัสดุไปรษณีย์ภัณฑ์ หรือบริการรับชำระค่าสาธารณูปโภค

ธุรกิจการให้บริการนับว่าเป็นกิจการที่มีอัตราการเจริญเติบโตเร็วที่สุดในกิจการขนาดเล็ก ด้วยเหตุที่การให้บริการเป็นการสนองตอบต่อความปรารถนาของคนที่อยากให้มีผู้อื่นมาบริการตน ประกอบกับสังคมที่มีการพัฒนาไปอย่างมาก วิถีชีวิตของคนซับซ้อนมากขึ้น กิจกรรมหลายอย่างที่เคยต้องทำเอง ก็สามารถจะให้ผู้อื่นทำแทนได้ ในขณะที่ตนเองอาจใช้เวลาเหล่านั้นหาผลประโยชน์

ได้มากกว่าค่าบริการที่ต้องเสียไป เช่น การซื้ออาหารสำเร็จรูปนอกบ้านรับประทาน เพื่อให้ได้เวลาในการทำงานมากขึ้น ทำให้ธุรกิจบริการได้รับความนิยมอย่างมาก

ในธุรกิจการให้บริการบางประเภทก็อาจไม่ได้เป็นการให้บริการเพียงอย่างเดียว อาจมีลักษณะการขายสินค้าด้วย เพื่อบรรลุจุดหมายในการให้บริการของกิจการนั้น ๆ ด้วย เช่น ร้านรับซ่อมเครื่องไฟฟ้า ที่อาจมีสินค้าเครื่องไฟฟ้าขายด้วย และเพิ่มบริการประกันสินค้าที่ซื้อจากร้านไป จะได้รับบริการที่พิเศษกว่าการซื้อสินค้าจากร้านอื่น เป็นต้น ซึ่งในขณะเดียวกันธุรกิจการขายก็อาจเพิ่มเติมการให้บริการที่เหมาะสม และเพียงพอ

2.7 กิจการขนาดเล็กในประเทศไทย

กิจการขนาดเล็กนั้นได้รับความสนใจในภาวะปัจจุบันเป็นอย่างมาก ด้วยเหตุที่กิจการขนาดเล็กนั้นจะเป็นทางออกในการฟื้นฟูเศรษฐกิจที่ตกต่ำของประเทศไทย เห็นได้จากข้อความตอนหนึ่งจากคำนิยมของ ฯพณฯ สุวัจน์ ลิปตพัลลภ รัฐมนตรีว่าการกระทรวงอุตสาหกรรม ที่กล่าวไว้ในหนังสือ "SMEs เสาหลักของอุตสาหกรรมกู้ชาติ" โดยนายวิฑูรย์ สิมะโชคดี

" ปัจจุบันเป็นที่ยอมรับกันโดยทั่วไปไม่ว่าภาครัฐ ภาคเอกชน นักวิชาการ นักการเมือง ว่า "วิสาหกิจขนาดกลางและขนาดย่อม" หรือ SMES [Small and Medium Enterprises] ซึ่งประกอบด้วยกิจการอุตสาหกรรม กิจการการค้า และกิจการการให้บริการ เป็นตัวจักรขับเคลื่อนที่สำคัญต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศไทย เนื่องจากเป็นกลุ่มกิจการที่มีจำนวนมากกว่าร้อยละ 90 ของจำนวนกิจการวิสาหกิจทั้งหมด...

ด้วยจำนวนที่มากดังกล่าว SMEs จึงมีบทบาทในการเป็นแหล่งจ้างงาน สร้างมูลค่าเพิ่มจากธุรกรรมการผลิต การค้า และการบริการ ขณะเดียวกันยังเป็นแหล่งผลิตวัตถุดิบและสินค้าขั้นกลาง สนับสนุนกิจการขนาดใหญ่ เป็นแหล่งผลิตสินค้าเพื่อทดแทนการนำเข้า เพื่อการบริโภคภายในประเทศและเพื่อการส่งออกนำรายได้เข้าประเทศ เป็นแหล่งเริ่มของการพัฒนาทักษะฝีมือแรงงาน และบุคลากรที่มีได้สู่ระบบ โรงเรียน ตลอดจนเป็นจุดเริ่มต้นของการลงทุนประกอบการที่จะขยายตัวเติบโตเป็นกิจการใหญ่กว่าในอนาคต ..."

เห็นได้ว่ากิจการขนาดเล็กของประเทศไทยมีอัตราส่วนเกือบ 90 % ของระบบธุรกิจ ไม่ว่าจะ เป็นบริษัท ห้างร้าน โรงงาน หาบเร่แผงลอย และรวมถึงภาคการผลิต เกษตรกร การค้า และ บริการล้วนเป็นกิจการขนาดเล็กจำนวนมาก และมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมากไม่เพียงแต่เพื่อเป็นแนวทางแก้ปัญหาเศรษฐกิจของชาติเนื่องมาจากปัญหาวิกฤตทางการเงินและวิกฤตเศรษฐกิจในปี พุทธศักราช 2539 ในขณะนี้ หากแต่ในสถานการณ์ปกติการส่งเสริมให้ธุรกิจเหล่านี้มีความมั่นคงและได้รับโอกาสในการดำเนินกิจการอย่างเต็มที่ที่จะช่วยสร้างฐานเศรษฐกิจให้มั่นคงมากขึ้น

ในอดีตที่ผ่านมาเราอาจมองประเทศไทยว่าเป็นประเทศกสิกรรม ยึดอาชีพทางการเพาะปลูกเป็นหลัก ดังที่เรเคยได้ยินคำว่า " ชาวนาคือกระดูกสันหลังของชาติ " แต่มิได้หมายความว่า ประชากรในประเทศจะมีได้มีการประกอบกิจการเลย ประชากรส่วนหนึ่งของประเทศก็สามารถสามารถในการประกอบกิจการกันมานานแล้ว หากเพียงแต่เป็นการประกอบกิจการอย่างไม่จริงจังที่จะยึดเป็นอาชีพหลักอย่างเช่นการเกษตรกรรม เพราะส่วนใหญ่มักเป็นการประกอบกิจการในครัวเรือน ที่เรียกว่า " Home Industry " ⁷ โดยอาศัยช่วงเวลาที่ว่างจากฤดูกาลกสิกรรม ผลิตภัณฑ์ออกสู่ชุมชน รวมทั้งเพื่อการบริโภคเองในครอบครัว ไม่ว่าจะเป็นการผลิตงานหัตถกรรม เช่น การจักสาน การทอผ้า การแกะสลักงานไม้ การทำเครื่องประดับที่ทำจากเครื่องเงิน เครื่องทอง

แต่ปัจจุบันรูปแบบของกิจการขนาดเล็กได้ปรับเปลี่ยนไปตามสภาพสังคม ค่านิยม และการแข่งขันที่รุนแรง ที่เห็นได้ชัดในปัจจุบันมีการแปรรูปผลิตภัณฑ์จากการเกษตรให้เป็นผลิตภัณฑ์ตามสมัยนิยม เช่น การแปรรูปสมุนไพรเพื่อสุขภาพต่าง ๆ การนำผลไม้ต่าง ๆ มาทำผลไม้แห้ง หรือน้ำผลไม้ เป็นต้น ซึ่งเดิมเป็นเพียงการผลิตเพื่อครอบครัวและจำหน่ายในท้องถิ่น แต่ปัจจุบันกิจการขยายตัวไปมากมีการส่งจำหน่ายทั่วประเทศ หรือพัฒนารูปแบบสินค้าให้น่าสนใจเพื่อการแข่งขัน กิจการขนาดเล็กดังกล่าวมักเกิดขึ้นในเขตพื้นที่ต่างจังหวัด โดยเฉพาะนอกเขตเทศบาล แต่สำหรับกิจการขนาดเล็กในเขตเมืองนั้นมีลักษณะต่างออกไปทั้งรูปแบบของกิจการ และเทคโนโลยีการดำเนินการ เช่น ร้านค้าสะดวกซื้อ (Convenience Store) ร้านขายสินค้าที่มาจากความคิดสร้างสรรค์ หรือร้านเสื้อผ้า ร้านขายอาหาร

⁷ ศิวาพร มั่นชุกานนท์, การบริหารธุรกิจขนาดย่อม (กรุงเทพมหานคร ภาควิชาการบริหารทั่วไป คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยรามคำแหง, 2522) หน้า 2

สถานะของกิจการขนาดเล็กในประเทศไทยอยู่ในสภาพร่ำรวยตามมีตามเกิด ยังไม่ได้รับการพัฒนาส่งเสริมอย่างจริงจังทั้งที่เรามีแผนพัฒนาเศรษฐกิจแห่งชาติ รวม 8 ฉบับ เป็นระยะเวลา 40 ปี แต่กิจการขนาดเล็กไม่ได้รับความสนใจ หรือพิจารณาถึงจุดยืนของกิจการขนาดเล็กในเชิงการพัฒนาเศรษฐกิจไทยเลย ทั้งที่จริงแล้วกิจการขนาดเล็กในประเทศไทยมีจำนวนมากในระบบเศรษฐกิจไทยซึ่งเป็นทั้งแหล่งการผลิต แหล่งสร้างและกระจายรายได้ แหล่งรองรับการจ้างงาน แหล่งสร้างความมั่นคงให้กับท้องถิ่น และยังเป็นกิจการรับช่วงการผลิต [Subcontract] ที่สำคัญของกิจการขนาดใหญ่ และยังสามารถนำเงินตราต่างประเทศเข้าสู่ประเทศไทยในยามที่ประเทศไทยประสบปัญหาขาดแคลนเงินทุนสำรอง หากกิจการขนาดเล็กในประเทศไทยประสบภาวะล้มเหลวอย่างเช่นกิจการขนาดใหญ่ที่ประสบอยู่นี้ เศรษฐกิจประเทศไทยก็คงจะพลอยล้มตามไปด้วยอย่างเลี่ยงไม่ได้

ขณะนี้ประเทศไทยเล็งเห็นความสำคัญของกิจการขนาดเล็กต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศเป็นอย่างมาก มีการผลักดันให้ออกพระราชบัญญัติส่งเสริมอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อม นอกจากนี้ยังมีทั้งนโยบายให้ความช่วยเหลือทางด้านเงินทุนเป็นการสนับสนุนด้านสินเชื่อกิจการทั้งสถาบันการเงินของรัฐ และเอกชน ซึ่งจากเดิมกิจการขนาดกลางและเล็กของไทยได้รับสินเชื่อกิจการจากสถาบันการเงินของรัฐสถาบันการเงินที่ดำเนินการตามนโยบายของรัฐคิดเป็นเพียงประมาณ 3 % ของสินเชื่อที่กิจการขนาดกลางและเล็กได้รับทั้งหมด⁸ ทำให้มีการพิจารณาเพิ่มการสนับสนุนมากขึ้น นอกจากนี้ยังให้การสนับสนุนกิจการขนาดเล็กทั้งด้านการยกระดับเทคโนโลยี การให้ข้อมูลโดยจัดตั้งศูนย์ข้อมูลเพื่อการบริหารจัดการกิจการ การจัดการด้านกฎหมาย หรือแม้กระทั่งแนวทางในการจัดตั้งตลาดหลักทรัพย์สำหรับกิจการขนาดกลางและเล็กเพื่อเป็นแนวทางในการระดมทุนให้กิจการเพื่อนำเงินไปพัฒนากิจการให้มั่นคงมากขึ้น

เห็นได้ว่ากิจการขนาดเล็กมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างมาก รัฐบาลจึงให้ความสำคัญและส่งเสริมให้เป็นพื้นฐานของความมั่นคงของเศรษฐกิจ จึงจำเป็นต้องรักษากิจการขนาดเล็กให้อยู่ในระบบเศรษฐกิจต่อไป และแม้ว่ากิจการขนาดเล็กจะได้รับการส่งเสริมจากหน่วยงานรัฐบาลเพียงไรก็ตาม ก็มิได้รับประกันว่ากิจการขนาดเล็กนั้นจะประสบความสำเร็จในการดำเนินกิจการอย่างแน่นอน ดังเช่นกิจการขนาดใหญ่ที่ได้รับการส่งเสริมอย่างเต็มที่และตลอดมาจาก

⁸ ศิณีษ์ สังข์ศรีศรี, "จุดประกาย SME พื้นเศรษฐกิจไทย ตอนที่ 1", ดอกเบี้ย 16 (มกราคม 2542) หน้า 112

รัฐบาลก็ยังต้องประสบปัญหาปิดกิจการ หรือภาวะขาดทุน เพราะการทำธุรกิจย่อมมีทั้งกำไรและขาดทุนขึ้นอยู่กับปัจจัยหลายประการ โดยเฉพาะภาวะการแข่งขัน ดังนั้นหากกิจการขนาดเล็กต้องประสบปัญหาทางการเงินมีภาระหนี้สินมากมาย และต้องปิดกิจการไปในที่สุดความเสียหายย่อมเกิดขึ้นในสังคมอย่างแน่นอน กระบวนการทางกฎหมายที่เกี่ยวกับการฟื้นฟูกิจการขนาดเล็กจึงเป็นมาตรการหนึ่งที่จะช่วยให้ลูกหนี้ได้มีโอกาสแก้ไขสถานการณ์ที่ผิดพลาดให้ดีขึ้นและดำเนินกิจการต่อไปได้ หากเพียงแต่กิจการขนาดเล็กนั้นมีลักษณะของกิจการเฉพาะตัวซึ่งต่างจากกิจการขนาดใหญ่ในหลายประการดังกล่าว ด้วยความแตกต่างและข้อจำกัดที่กิจการขนาดเล็กมีอยู่ กระบวนการในการจัดการหนี้สิน หรือฟื้นฟูกิจการของลูกหนี้กิจการขนาดเล็กนั้นควรต้องได้รับการพิจารณา บัญญัติให้เหมาะสม เพื่อเป็นการให้โอกาสการเริ่มต้นใหม่ทางการเงินอย่างแท้จริง ประกอบกับปัจจุบันประเทศไทย ได้ยอมรับและบัญญัติกฎหมายว่าด้วยการฟื้นฟูกิจการที่มีขนาดใหญ่ และยอมรับให้มีการชำระบัญชีสำหรับบุคคลธรรมดาได้ อันถือเป็นทางเลือกที่ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายเดิมที่มีอยู่ กิจการขนาดเล็กที่มีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจ และมีลักษณะเฉพาะตัว จึงควรได้รับทางเลือกอันเป็นทางเลือกอื่นที่ไม่ต้องเข้าสู่กระบวนการล้มละลายด้วย

2.8 อุปสรรคและปัญหาของกิจการขนาดเล็กในอนาคต

กิจการขนาดเล็กในอดีตที่ผ่านมาจนกระทั่งถึงปัจจุบัน โดยเฉพาะในประเทศกำลังพัฒนาทั้งหลายมักประสบปัญหาด้านเงินทุนประกอบการที่จำกัด ทักษะความสามารถในการผลิตสินค้าและบริหารจัดการกิจการ เครื่องมืออุปกรณ์และเทคโนโลยีในเพื่อการผลิตสินค้าหรือบริการ หรือความช่วยเหลือจากภาครัฐที่มุ่งส่งเสริมเฉพาะกิจการขนาดใหญ่เป็นหลัก และอุปสรรคปัญหาด้านข้อกำหนดหรือกฎหมายต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง ซึ่งล้วนเป็นปัญหาต่อความอยู่รอดของกิจการขนาดเล็กทั้งสิ้น⁹ นอกจากนี้ในอนาคตของกิจการขนาดเล็กจะต้องประสบปัญหาและการเปลี่ยนแปลงมากขึ้น ทำให้กิจการขนาดเล็กต้องมีการปรับตัวอย่างมาก เพื่อสร้างเสริมกิจการให้มีความมั่นคงมากขึ้น เตรียมพร้อมกับภาวะการแข่งขันอย่างแท้จริงที่ขยายวงกว้างไปทั่วโลก ด้วยเหตุปัจจัยดังนี้

⁹ Harper M. , Small Business in the Third World [Great Britain : Billing Book Plan , 1984] p. 25 - 35.

1 เหตุปัจจัยแวดล้อมทางเศรษฐกิจ สังคมและการเมืองของประเทศต่าง ๆ ในโลกรวมถึงประเทศไทยด้วยนั้นกำลังเปลี่ยนแปลงไปในทิศทางเสรีมากขึ้น ส่งผลให้แนวโน้มของการดำเนินธุรกิจการค้าในโลกเปลี่ยนไปตามแนวทางการเปิดเสรีทางการค้า และการเปิดเสรีทางการลงทุน แต่ละประเทศต้องเปิดรับการค้าการลงทุนจากต่างประเทศโดยปราศจากการกีดกันด้วยวิธีการใด หรือการเลือกปฏิบัติ ธุรกิจในประเทศจึงต้องประสบปัญหาการแข่งขันที่รุนแรงอย่างแน่นอน หากกิจการขนาดเล็กในประเทศไม่มีความเข้มแข็งอย่างเพียงพอ การเข้ามาของกิจการต่างประเทศอาจทำให้กิจการขนาดเล็กของไทยหมดสิ้นไปได้

2. การลดบทบาททางการเมืองของรัฐต่อระบบเศรษฐกิจ เนื่องจากอำนาจของรัฐที่เคยมีอยู่อย่างอิสระภายในประเทศต้องถูกจำกัดอำนาจลงด้วยเงื่อนไขในข้อตกลงและสนธิสัญญาระหว่างประเทศในเรื่องต่าง ๆ โดยเฉพาะด้านเศรษฐกิจ การค้า การลงทุนที่รัฐทำกับประเทศภาคีต่าง ๆ โดยเฉพาะข้อตกลงที่เกี่ยวกับการเปิดเสรีทางการค้า และการลงทุน ทำให้การใช้อำนาจรัฐเพื่อแทรกแซง หรือกีดกัน หรือให้การช่วยเหลือใด ๆ ในการค้าการลงทุนที่เป็นการเลือกปฏิบัติจะไม่อาจทำได้อีกต่อไป ดังนั้นรัฐซึ่งเคยเป็นผู้ปกป้อง ให้การช่วยเหลือคุ้มครองดูแลโดยเฉพาะกิจการขนาดเล็ก หรือกิจการทั่วไปที่เป็นของคนไทยก็ต้องผ่อนคลายมาตรการในการปกป้องกิจการภายในประเทศเหล่านั้นลง

3. ด้วยผลกระทบจากการเปิดเสรีทางการค้า และการลงทุน ทำให้การแข่งขันในธุรกิจอนาคตมีความรุนแรงมากขึ้น เพราะกิจการที่จะอยู่รอดในการแข่งขันต้องเป็นกิจการที่ได้มาตรฐานโลก ไม่ใช่มาตรฐานของประเทศไทย ที่เราเห็นได้ชัดเจน เช่น การที่กิจการในปัจจุบันต่างปรับปรุงกิจการ หรือพยายามพัฒนากิจการให้ได้รับความเชื่อถือในตลาดโลก จึงพยายามให้กิจการได้รับมาตรฐาน ISO ในระดับต่าง ๆ เป็นต้น ซึ่งกิจการขนาดใหญ่ในประเทศไทยอาจกลายเป็นกิจการขนาดกลาง หรือกิจการขนาดเล็กในระดับต่างประเทศก็ได้ เมื่อเป็นเช่นนี้กิจการขนาดใหญ่ในประเทศไทยก็ต้องประสบปัญหาการดำเนินกิจการอย่างแน่นอน และย่อมส่งผลกระทบต่อกิจการขนาดเล็กที่เป็นธุรกิจสนับสนุนให้ต้องปรับตัวให้ได้มาตรฐานโลกเช่นเดียวกัน

4. ภาวะการเติบโตของเทคโนโลยีสารสนเทศทำให้ตลาดสินค้าและบริการในอนาคตจะเป็นตลาดที่ไร้พรมแดนที่ปราศจากคนกลาง ผู้ผลิตจะสามารถติดต่อโดยตรงกับผู้บริโภคได้ เช่นระบบพาณิชย์อิเล็กทรอนิกส์ [e - commerce] ซึ่งเป็นตลาดที่มีผู้ผลิตจากทั่วโลก ทำให้ผู้บริโภคได้

ช่องทางมากมายในการเลือกบริโภคสินค้าหรือบริการ ผู้ผลิตจึงต้องปรับตัวและแข่งขันกันในด้านคุณภาพ และราคาเป็นสำคัญ

2.9 แนวคิดกฎหมายฟื้นฟูกิจการขนาดเล็ก

ดังกล่าวมาแล้วว่าแนวคิดในการฟื้นฟูกิจการนั้น เป็นการพยายามรักษากิจการของลูกหนี้ที่ประสบปัญหาทางการเงินแต่ยังมีศักยภาพอยู่ไม่ควรให้ล้มละลายไป เพื่อประโยชน์ของทั้งลูกหนี้ เจ้าหนี้ และสังคมส่วนรวม โดยอาศัยความร่วมมือกันระหว่างลูกหนี้และเจ้าหนี้ เพื่อสร้างโอกาสในการแก้ไขสถานะของกิจการให้พ้นจากภาวะหนี้สินทั้งหลาย และดำเนินกิจการต่อไปได้ในระบบธุรกิจ การจะทำให้บรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายให้ความร่วมมือกันให้โอกาสลูกหนี้ในการแก้ไขปัญหาทางการเงินที่ประสบอยู่ได้นั้น มาตรการต่าง ๆ ต้องสร้างความมั่นใจ (ensure) ให้เกิดขึ้น โดยกฎหมายจะต้องมีความชัดเจน (well defined) และสามารถติดตามได้ (clear) นอกจากความมั่นใจที่เกิดจากความชัดเจนของกฎหมายแล้วกิจการของลูกหนี้ก็นั้นต้องมีโอกาสในการเติบโต (productive) โดยในการประเมินจำเป็นต้องอาศัยผู้เชี่ยวชาญเข้ามาเป็นผู้จัดการในการปรับโครงสร้างหนี้ หรือการฟื้นฟูกิจการ ทำหน้าที่ให้คำปรึกษา และเป็นกลางอย่างแท้จริง จึงจะช่วยสร้างความมั่นใจให้กับบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลาย แต่ในยุคแรกของการฟื้นฟูกิจการมักไม่ประสบความสำเร็จ เพราะ

1. กระบวนการล่าช้า ไม่ทันต่อสถานการณ์ของลูกหนี้ที่อยู่ในภาวะวิกฤตทางการเงิน ตั้งแต่เมื่อยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการ กว่าที่ลูกหนี้จะได้รับอนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการได้ สถานการณ์ลูกหนี้อาจย่ำแย่ลงเกินกว่าจะแก้ไขได้ และต้องล้มละลายไปในที่สุด
2. เมื่อลูกหนี้ได้รับอนุญาตให้ฟื้นฟูกิจการแล้ว การฟื้นฟูกิจการก็ไม่สามารถดำเนินไปได้จนครบตามแผนฟื้นฟูกิจการที่กำหนดไว้
3. เมื่อลูกหนี้สามารถฟื้นฟูกิจการได้ตามที่กำหนดในแผนฟื้นฟู แต่ลูกหนี้ก็กลับล้มละลายอีกในเวลาไม่นานนัก

เห็นได้ว่ากระบวนการฟื้นฟูกิจการจะต้องสร้างกลไกทางกฎหมายให้รองรับวิกฤตทางการเงินของลูกหนี้ได้อย่างมีประสิทธิภาพตั้งแต่เมื่อยื่นคำร้องขอฟื้นฟูกิจการ และในระหว่างฟื้นฟูกิจการ ตลอดจนภายหลังฟื้นฟูกิจการแล้ว เพื่อให้ลูกหนี้สามารถฟื้นฟูกิจการได้และไม่กลับเข้าสู่ภาวะล้มละลายอีกในอนาคต โดยเฉพาะกลไกในเรื่องของระยะเวลา และค่าใช้จ่ายในการฟื้นฟูกิจการ ดังนั้นนโยบายหลักของกฎหมายฟื้นฟูกิจการต้องมีลักษณะคือ

1. ให้โอกาสเฉพาะลูกหนี้สุจริต และกิจการมีความเป็นไปได้ในการฟื้นฟูกิจการ (going concern value)
2. ต้องมีกระบวนการฟื้นฟูกิจการที่สร้างความมั่นใจให้กับบรรดาเจ้าหนี้ทั้งหลายว่าจะได้รับชำระหนี้มากกว่าเดิม และดีกว่าที่จะปล่อยให้ลูกหนี้ล้มละลายไป จึงจะได้รับความร่วมมือจากเจ้าหนี้
3. ต้องป้องกันผลกระทบในวงกว้าง [Domino Effect]¹⁰ อันเกิดจากการล้มละลาย โดยเฉพาะลูกหนี้ที่ประกอบกิจการ แรงงานที่อาจถูกเลิกจ้างหากกิจการต้องล้มละลาย เป็นต้น

ปัญหาผลกระทบในวงกว้าง (Domino Effect) ที่เกิดจากการล้มละลายของกิจการต่าง ๆ ก่อให้เกิดความเสียหายที่ยากต่อการควบคุมได้ทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง เช่น ในกรณีที่มีการขนาดใหญ่ ประเภทโรงงานอุตสาหกรรมที่ประสบปัญหาทางการเงิน และตกเป็นบุคคลล้มละลายในที่สุด ต้องปิดกิจการลง แรงงานที่มีอยู่ถูกเลิกจ้างจำนวนมาก กิจการอื่น ๆ ไม่ว่าจะเป็นกิจการที่ต้องพึ่งพา หรือที่ทำการค้ากับกิจการที่ล้มละลายต่างก็ได้รับผลกระทบ และอาจมากถึงขนาดต้องล้มละลายตามไปด้วย แรงงานที่ถูกเลิกจ้างต้องขาดรายได้เพื่อเลี้ยงตนเอง และครอบครัว สมาชิกในครอบครัวต้องได้รับผลกระทบ หรือแบกรับภาระหนักเพิ่มขึ้น เช่น สามี หรือภรรยาต้องหาเลี้ยงครอบครัวเพียงลำพัง บุตรของแรงงานอาจไม่มีค่าเล่าเรียนต่อไป หรือไม่อาจชำระหนี้ภาระหนี้สินที่แรงงานมีอยู่เดิมได้อีกต่อไป และอาจตกเป็นบุคคลล้มละลายในที่สุดเช่นกัน ดังนั้นเพื่อเป็นการป้องกันผลกระทบในวงกว้างอันเกิดจากภาวะการล้มละลาย จึงมีแนวคิดในการแบ่งขนาดของลูกหนี้ที่ควรได้รับการฟื้นฟูกิจการออกเป็นประเภทต่าง ๆ ทั้งลูกหนี้ประกอบกิจการขนาดใหญ่ ขนาดเล็ก หรือลูกหนี้ประเภทกิจการอสังหาริมทรัพย์ เป็นต้น

¹⁰ Administrative Office of The United States Courts , Bankruptcy Basics , [U.S.A, August, 1998] , p.54.

สำหรับลูกหนี้ประกอบกิจการขนาดเล็กนั้น อาจมองว่าไม่มีผลกระทบให้เกิดความเสียหายในวงกว้างนั้นไม่จริงทั้งหมด เพราะลูกหนี้ประกอบกิจการขนาดเล็กนั้นนอกจากจะเป็นกิจการที่มีจำนวนมากในสังคมซึ่งเป็นแหล่งรองรับแรงงานที่สำคัญแล้ว ลักษณะของกิจการยังมีทั้งที่เป็นกิจการอิสระ และกิจการที่ทำธุรกิจเชื่อมต่อกับกิจการขนาดใหญ่ในลักษณะพึ่งพากันและกัน การล้มละลายของกิจการขนาดเล็กก็ย่อมส่งผลกระทบในวงกว้างต่อกิจการของลูกหนี้เอง เจ้าหนี้ และกิจการขนาดใหญ่ด้วยเช่นกัน ประกอบกับในอนาคตกิจการขนาดเล็กต้องประสบปัญหาการแข่งขันที่รุนแรงในระดับโลกด้วยระบบการค้า การลงทุนเสรีย่อมทำให้กิจการขนาดเล็กโดยเฉพาะในประเทศไทยที่ยังไม่แข็งแรงพอจะแข่งขันระดับโลกได้ต้องประสบปัญหาทางการเงินและการดำเนินกิจการเป็นจำนวนมาก ย่อมเกิดความเสียหายต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศอย่างแน่นอน ดังนั้นหากกิจการขนาดเล็กได้รับการแก้ไข และให้โอกาสในการฟื้นฟูกิจการแล้ว นอกจากจะไม่ก่อให้เกิดผลกระทบในวงกว้างแล้ว ยังช่วยสนับสนุนไม่ให้เกิดกิจการขนาดใหญ่ต้องได้รับผลกระทบ หรือล้มละลายไปด้วย อันเป็นการป้องกันผลกระทบอันเป็นความเสียหายในวงกว้างอีกด้วยในที่สุด กิจการขนาดเล็กจึงย่อมมีความสำคัญต่อระบบเศรษฐกิจของประเทศ และควรได้รับโอกาสในการแก้ไขปัญหาทางการเงิน มิให้ต้องตกเป็นบุคคลล้มละลาย โดยต้องบัญญัติกระบวนการในการแก้ไขฟื้นฟูกิจการที่เหมาะสมกับลักษณะเฉพาะของกิจการขนาดเล็ก